

**3. Мелиоратив
техникалар ва уларга
сервис хизмати
кўрсатишда хавфсизлик
талаблари**

○ *Мелиоратив техникалар деб қишлоқ хўжалиги экинларидан юқори ҳосил олиш мақсадида ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш учун бажариладиган ишларда қўлланиладиган техникалар тушунилади. Буларга асосан экскаваторлар, бульдозерлар, грейдерлар, кўп ковишли экскаваторлар, юмшаткичлар, канал қазғичлар ва бошқа шунга ўхшашларни кўрсатиш мумкин.*

● *Мелиоратив техникалардан*
фойдаланишда хавфсизлик. Ҳар бир
машина, техника ва асбоб-ускуналар
ўзининг техник паспортига эга бўлиши
лозим, инвентар тартиб рақами мавжуд
бўлади. Уларнинг мавжудлиги ҳақида
махсус журналда қайд этилади.
Ташилотнинг буйруғи билан механизатор
ёки бошқарувчига беркитилади. Маъмурият
хизмат кўрсатувчини эксплуатация қилиш
бўйича йўриқнома билан таъминлайди.

○ Сезиларли тезлик ва ҳаракатга эга бўлган машина ва механизмлар овозли ва ёритгичли мосламалар билан жиҳозланиши шарт. Улардан зарурият бўлганда машинист томонидан фойдаланилади. Машина ва механизмларнинг ҳаракатланиш қисмлари (кардан, шкиф ва бошқалар) ҳимоя мосламаси билан жиҳозланади.

● *Машина ва механизм кабиналарида очик чанг кирадиган тешиклар ва очикликлар бўлмаслиги керак. Ричаклар, педаллар ва бошқа деталлар ўтадиган жойлардан гилоф бўлиши муҳимдир. Чунки мелиоратив техникалар доимо чанг кўтариладиган жойларда ишлайди. Кабинадаги сунянгич ва ўтиргичлардан бўртган жойлар, пружинанинг чиққан жойлари бўлмаслиги керак. Ўтиргичлар ҳайдовчининг, ўлчамларига мослаштирилади, яъни кўтарилади, туширилади, ётқизилади, сурилади ва бошқалар.*

○ Кабина ойналарида ёриқлар бўлмаслиги керак, ойна тозалагичлар яхши ишлаши керак. Кабина эшиклари яхши мослаштирилган бўлиши керакки, улар ўз-ўзидан очилиб кетмасин. Мелиоратив машиналар медицина аптекаси, ёнгин ўчириши мосламаси, совуткич ва шаммоллатиши қурилмалари билан жиҳозланади.

○ Мелиоратив техникаларни кечки смена
(қоронғида) ишлаши учун тайёрланади.
Бунинг таркибида техника чироқларининг
созлиги таъминланади, кабина чирози ҳам
иш ҳолатида бўлиши керак. Назорат ўлчов
приборларни ёриткичлари ҳам соз бўлиши
керак. Шу билан бирга кўчма узаядиган
чироқ ҳам бўлиши лозим. Акс ҳолда
техникани ишлатишга рухсат этилмайди.

○ *Машина механизмларда ёқилғи томиб
туришига йўл қўйилмайди.*

*Механизмларнинг совитиш системаси яхши
ишлаши лозим, совитувчи суюқлик оқишига
йўл қўйилмайди. Механизмларнинг мойлаш
тизимидан мойнинг оқишига йўл қўймаслик
керак. Агарда бундай ҳолат мавжуд бўлса
уни тездан тузатиш чоралари кўрилиши
лозим.*

⊙ Машиналарни ишга туширишдан олдин
совитиш, мойлаш системаларида сатҳ
текширилади. Гидросистемадаги
суюқликнинг нормада бўлиши текширилади.
Зарурият бўлса, яъни белгиланган
миқдордан кам бўлса уни нормага келтириши
керак. Бунинг учун системага керакли
суюқлик қўйилади.

● *Механизм юргизгичини арқон билан ҳаракатга келтириладиган бўлса арқонни қўлга ўраш керак эмас, уни панжалар орасидан ўтказиб ушлаш тавсия этилади.*

○ *Механизмларни жойидан қўзғатишда овозли сигнални ишлатиш билан кутилмаган кишиларни механизмда ёки унинг атрофида бўлмаслиги огоҳлантирилади. Унга тўлиқ ишонч хосил қилгандан сўнг ҳаракати бошланади.*

● *Механизмларнинг гидросистемасидан (шланг, насос, вентиллар, гидроцилиндрлар, распределителлар) дан суюқлик оқмаслиги керак, жиҳознинг ўз-ўзидан ҳаракатланиши (масалан стрелани, ковшни ва бошқалар) тушиб кетмаслиги керак.*

● *Экскаваторнинг хартумида (стрелкасида) ёрилган, қийшайган ёки заклепкаси кўчиб қолган жойлари бўлмаслиги керак. Мелиоратив техникада ишловчиларни электр токидан ҳимоялаш учун уни ерга уланади (заземление). Чақмоқ вақтларида ишни тўхтатилади.*

⊙ Механизмларни кўчириш. Механизмларни, техникаларни кўчириш ташиш ишларида ҳам айрим қутилмаган хавфлар содир бўлиши мумкин. Уларнинг олдини олиш учун ташкилий ишларида ҳам техника хавфсизлиги масалаларига алоҳида эътибор бериш зарур.

- *Техникаларни юклаш ва ташиш махсус жавобгар шахс кузатувида амалга оширилади. Уни маъмурият томонидан тайинланади. Техникаларни юклагандан сўнг яхшилаб маҳкамланади. Эскаваторни ташишда юриш қисмига тормизловчи-тўсувчи мосламалардан фойдаланиб маҳкамланади. Стреласи эскаватор томи сатҳидан баланд бўлмаган баландликка туширилади.*

○ Ўлчамлари ҳаддан ташқари катта бўлган техникаларни ташишда давлат йўл ва автомобил инспекцияси билан келишилади. Бунга наряд-рухсатнома берилиши лозим. Бу ишда ҳайдовчиларга маршрут тушинтирилади, улар аниқ тасаввурга эга бўлиши керак. Ташилаётган (юклаб) техника кабинасида ва устида одамлар бўлмаслиги керак. Техникаларни темир йўл транспорти билан ташилганда темир йўл маъмурияти кўрсатмаларига тўлиқ амал қилинади.

○ Шатакка олинадиган гилдиракли
техникалар, вагонлар вазни буксирга олувчи
механизм вазнидан камда 2 марта кам
бўлиши керак. Акс ҳолда рухсат этилмайди.
Буксирга олаётган машина ёки
тракторнинг қуввати буксирга олинаётган
техника қувватидин кам бўлмаслиги керак.
Шатак мосламаси кераклича
мустаҳкамликка эга бўлиши лозим. Уни
ишлатганда кафолат мосламалари ҳам
яхши маҳкамланиши керак.

◎ (Кафолат мосламаси шатак
мосламасини илгакдан чиқиб
кетишини, порковкани очилиб
кетишига йўл қўймаслик учун
ишлатиладиган воситалар
ҳисобланади).

○ Иккита ва ундан кўп техникани буксирга олиш умуман рухсат этилмайди, қатъиян тақиқланади. Техниканинг ярмини шатакка олувчи техника устига юклар ташишда техника кабинасида шатакка олинувчи одам бўлмаслиги керак.

◎ Буксирга олишда қаттиқ ёки эгилувчан (тросс) воситаларидан фойдаланганда техникалар орасидаги масофа 4-6 м бўлиши лозим. Эгилувчан мосламаларнинг ҳар бир метрига кўринувчи белгилар (байроқча - латта) осиб қўйилиши керак.

⦿ Электр ўтказгичлар остидан техникаларни ўтказишда алоҳида эътибор зарур. Иложси борича таянчлар (столбалар) га яқин жойда ўтказиш мақсадга мувофиқ. Симларни осилган жойларидан ўтказишда электр хавфи вужудга келади.

◎ Мелиоратив техникаларни темир йўлдан ўтказишда йўл хизмати ходимининг иштироки зарур бўлади. Темир йўлга шикаст етказмаслик учун занжирли механизмларни ўтказишда ёғоч ва бошқа материаллардан фойдаланилади.

● Ер ишларини бажарувчи
механизмларни дарё, сойлар ва бошқа
сув йўлларида кечув орқали
ўтказишда кечувнинг чуқурлиги
техника шидираги ёки занжирининг
устки сатҳидан (сувнинг чуқурлиги)
кўп бўлмаслиги керак.

○ *Ишга тушириш. Мелиоратив техникаларни бошқаришга 18 ёшдан кам бўлмаган, медицина кўригидан ўтган, махсус курсни ўтаб бошқариш учун шаҳодатномага эга бўлганларга рухсат этилади. Механизмлар рулидаги муфта рухсат этиладиган миқдордан кам бўлмаслиги керак. Муфта тизими нормал ишлаши лозим. Тезликларни қўшиганда ва айирганда енгил ва силлиқ ишлаши керак.*